

над вправою. Якщо дитині не вдалося виконати завдання з першої спроби, не слід поспішати заглядати в кінець розділу, щоб подивитись відповідь, які даються в кінці кожного розділу. Хай прикладе зусилля, поміркує над відповіддю кілька днів, і тільки після цього, якщо нічого не вийшло, звернеться до відповіді.

Книга містить 7 розділів, кожен з яких розрахований на розвиток певної риси особистості, певної якості інтелекту. Найкращий спосіб користування книгою — це давати по одному або два-три завдання з розділу, потім переходити до наступного розділу. Наприклад, спочатку завдання з розділу 1, потім з розділу 2, потім з розділу 3 і так далі.

Допомогайте дитині при вивченні й розв'язанні завдань, але таким чином, щоб вона прикладала значні самостійні зусилля, а ви — лише їх спрямовували.

Отже, бажаємо успіху!

РОЗВИТОК ГНУЧКОСТІ МИСЛЕННЯ

Розвиваємо уміння знаходити нові застосування предметів, шукати їх приховані властивості (для дітей від 6 до 17 років)

Одним з важливих, якщо не найважливішим умінням творця-винахідника є вміння знаходити приховані, незвичні можливості предметів і явищ, бачити приховані, неявні їх властивості.

Виникнення нового завжди пов'язане з тим, що для звичайних речей і явищ знаходять незвичне, невластиве їм застосування. Звичайні зв'язки і відносини предметів змінюються, «перевертаються». Для того, щоб навчитися використовувати предмети в незвичній функції, новому призначенні, потрібно ніби вивертати навколишній звичайний світ «навиворіт», бачити «навпаки».

Майбутньому першовідкривачеві необхідно виробляти в собі цю звичку бачити світ іншим.

Надалі дорослий наводить приклади на розвиток інтелектуальної гнучкості і вміння знаходити приховані здібності предметів.

Любі друзі!

Розглянемо, наприклад, «професії» старої панчохи.

Як бути зі старими капроновими панчохами або колготами, якщо вони вже не придатні для носіння? Не поспішайте їх викидати: вони можуть знадобитися в багатьох, іноді зовсім несподіваних випадках.

1. Ви випрали сукні та роздумуєте, як їх висушити, щоб вони не втратили форму. Дуже просто: пропустіть крізь рукава старі панчохи.

2. Мило, вкладене в панчошу, перетворюється в мочалку, яку навіть не потрібно намилювати. Хоча, зазначимо, така капронова мочалка добра саме без мила.

3. Опустіть панчохи в холодну воду, а потім протріть ними скло, дзеркало, кришталь — побачите, як вони заблищать.

4. Віник, замотаний у капронову панчошу, як у чохол (його закріплюють на ручці) — мете не гірше, а служить значно довше.

5. З натягнутого на обід або рамку шматка панчішної тканини виходить гарне сито. Крізь нього просівають перед посадкою дрібні зерна (наприклад, бегонії та деяких інших квітів).

Із цегли можна побудувати не тільки будинок, але й пічку. З неї можна виготовити червону пудру, фільтри. Цегляною крихтою посипають доріжки в сквері. Нарешті, цеглу можна використовувати замість ... дров. Під час війни в одному з партизанських загонів так і робили: на випадок дощу, коли все навколо було сире, просочені гасом цеглини підпалювали. Ось далеко не повний список можливих застосувань цегли.

А тепер самі складіть списки застосування наступних предметів: (необхідне максимальне число варіантів. Відповіді повинні бути реальними, осмисленими).

- Цукор _____
- Газета _____
- Шуба _____

А ось які нові незвичайні застосування можна придумати для пластикової пляшки із поліетиленової плівки.

Незвичайні застосування пластикових пляшок та інших ємностей

Посудина, схожа на чорнильницю-невиливалку — в «тулуб» великої пластикової пляшки вставлена перевернута верхня частина, — підійде для збору колорадських жуків і личинок (рис. 1.1). Вони не зможуть вибратися

Рис. 1.1

з «невиливалки». Ловлять таким чином і метеликів-плодожерок: у посудину наливають трохи квасу і розвішують приманку в кронах яблунь. Зручна «невиливалка» для збору ягід — вони не висипаються, якщо посудина впала.

Рис. 1.2

Щоб, поливаючи розсаду, було зручно підібратися до коріння кожної рослини, скористайтеся пластиковою пляшкою. Зробіть у пробці отвір, закріпіть у ньому замазкою або пластиліном гнучку трубку, а у пробці проробіть також маленький отвір для надходження повітря вміру витрати води й поливайте з посудини розсаду (рис. 1.2).

Щоб відлякувати пернатих — любителів поласувати садовою ягодою, спорудіть гірлянду з різнокольорових пластикових пляшок з невеликою кількістю води (рис. 1.3). Повісьте гірлянду між кілками, і пляшки будуть виблискувати, гриміти, а при сильному вітрі навіть «співати» на різні голоси.

Рис. 1.3

Поливати рослини в городі або квітнику за допомогою пляшки, зануривши її в землю шийкою вниз, можна, скориставшись великою пластиковою пляшкою (рис. 1.4). Вода, що поступово виливається з неї, зволожить землю, а коріння рослин почне підсмоктувати вологу. Півтора-дволітрова пляшка буде

Рис. 1.4

Розділ 3

МЕТОД ПОШУКУ АНАЛОГІЙ

Пояснення для дорослих

Метод аналогій дуже зручний для того, хто хоче навчитися самостійно мислити і винаходити.

Аналогія — це, напевно, найдавніший метод пошуку нових ідей.

Аналогія означає подібність двох предметів або явищ за певними якостями або властивостями. Ця подібність використовується в наукових відкриттях, винаходах, при вирішенні задач. Застосовуючи метод аналогій, найчастіше використовують «патенти» природи, пристрої, які «працюють» у живих організмах.

Пояснення для дітей

Любі друзі!

Чи знаєте ви, який винахід був першим в історії людства?

Колесо? Ні! Правильна відповідь — рубило. І при його створенні найдавніша людина — зінджантроп — використовувала аналогію. У її ворогів — шаблезубих тигрів, ведмедів, вовків, була зброя — кігті і могутні ікла, якими вони роздирали своїх жертв на шматки. У людини не було таких переваг, проте вона мала розум і руки. Потрібно було винайти знаряддя, яке нагадувало б за своїми функціями ікло. Ось так за аналогією з іклом і було створено рубило (рис. 3.1). З його допомогою можна було захиститися, обробляти туші, нападати. З часом,

через тисячоліття, невідомий винахідник здогадався приєднати до рубила палицю. Так виник спис, що істотно збільшував можливості людини і робив її недосяжною для хижаків. Є спеціальна наука — біоніка, яка займається використанням аналогій з живої природи для створення технічних пристроїв.

Рис. 3.1

Для дітей від 8 років і старше

Зразок-природа

Як уже говорилося, одна з основних умов у методі аналогій — пошук подібності між явищами природи і техніки.

Так, є подібність між віялом і риб'ячим плавцем, між рухами ракети і медузи тощо.

Те, що природа створювала протягом трьох мільярдів років еволюції, має бути оптимальним. Здатність комах, риб, птахів і тварин цілеспрямовано використовувати закони природи моделюється сьогодні в багатьох лабораторіях світу. Подивіться, як винахідники використовували аналогії з жаб'ячою

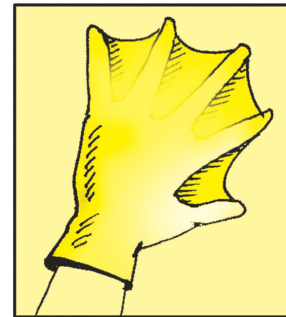

Рис. 3.2. Ласти для рук

лапою і риб'ячим хвостом (рисунки 3.2, 3.3).

Спорядження водолазів поповнилося ще одним пристроєм — ручними ластами, що дозволяють легко збільшити ефективність роботи рук водолазів і плавців. Основою винаходу стала аналогія з жаб'ячої лапою.

Риб'ячий хвіст

А ось опис винаходу, ідея якого досить приваблива, а малюнок — до смішного простий (рис. 3.3-3.4).

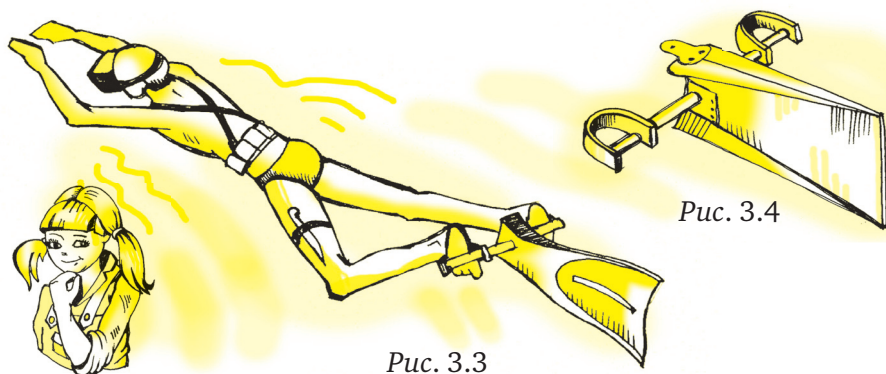

Рис. 3.3

Рис. 3.4

Увійдіть в воду, вставте ступні ніг у ремінці і починайте по черзі натискати на кінці важеля. Ласт почне здійснювати коливальні рухи, схожі на рухи хвоста риби.

Завдання: Подумайте, де ще, в яких видах техніки, випадках життя можна використовувати цей принцип пересування?

Ось ще деякі аналогії між формами живої природи і техніки (рис. 3.5, 3.6).

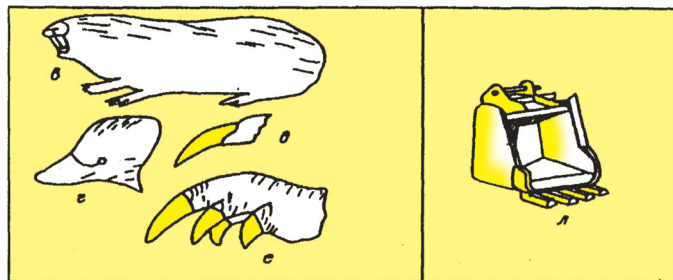

Рис. 3.5

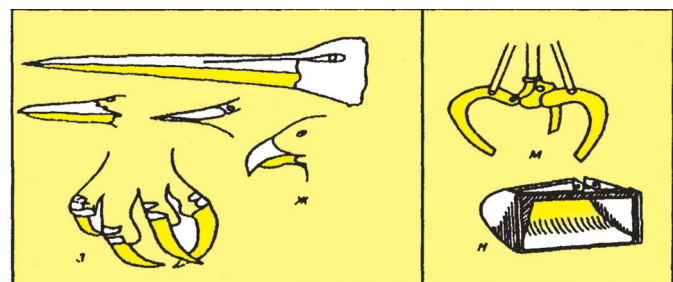

Рис. 3.6

Застібка-липучка

А ось інший приклад. Застібка-липучка була винайдена 60 років тому швейцарським інженером Жоржем де Местралем. Ідею її створення подали колючки будяків, які прилипли до одягу. Ось як виглядає реп'ях з гачками (див. рис. 3.7).

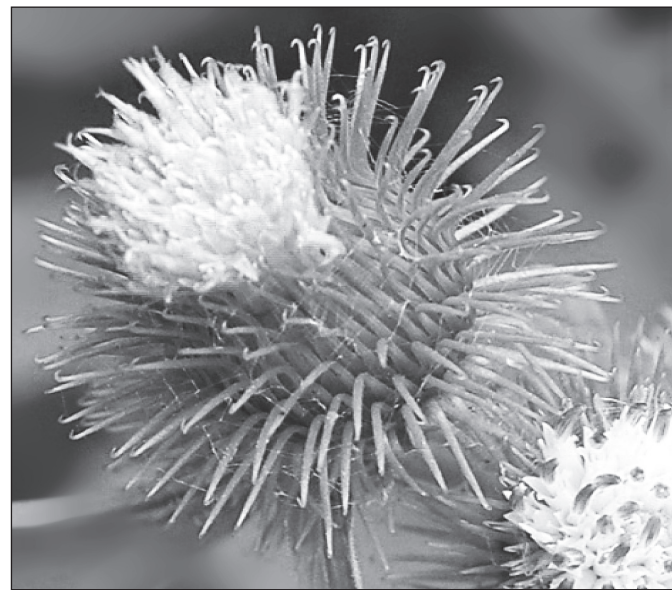

Рис. 3.7

Механізм зчеплення колючок реп'яха з ворсинками одягу підказав йому принцип клейкої стрічки, що складається з двох частин, одна з яких прилипає (складається з маленьких гачків), а інша — ворсиста основа, яка складається з маленьких петельок (див. рис. 3.8). При з'єднанні стрічок гачки входять у петельки, відбувається швидке і міцне зчеплення. Такі застібки-липучки широко застосовуються в одязі, взутті тощо.

Як ви думаєте, які переваги мають липучки перед традиційними застілками — гудзиками, шнурівками, гачками, заклепками і блискавками? Напишіть їх.

Завдання. Подумайте, де ще крім одягу, можуть успішно використовуватися застібки-липучки?

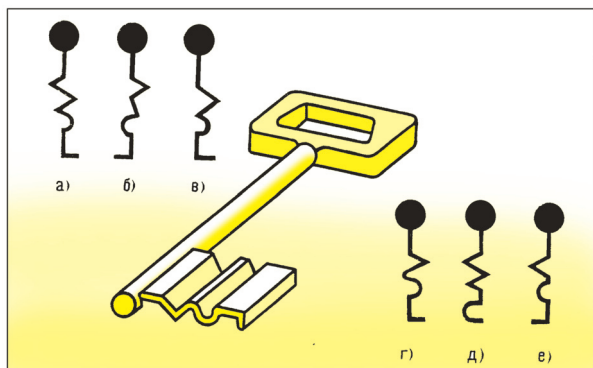

Рис. 4.4

Вправи для дітей від 12 років і старше

1. Виберіть універсальну пробку

Виберіть пробку, яка буде підходити до всіх отворів (рис. 4.5-4.7).

1)

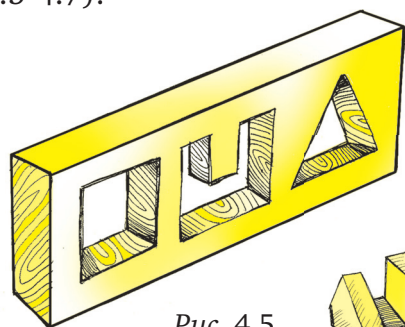
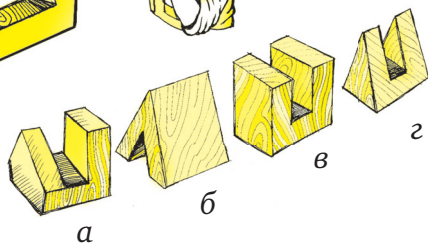

Рис. 4.5

2)

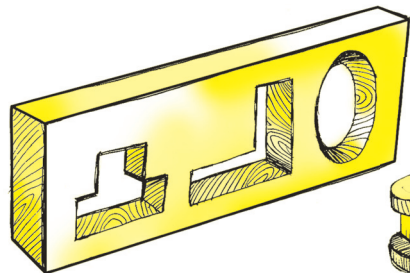
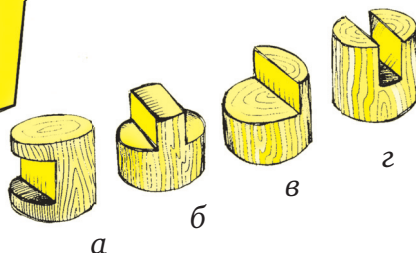

Рис. 4.6

3)

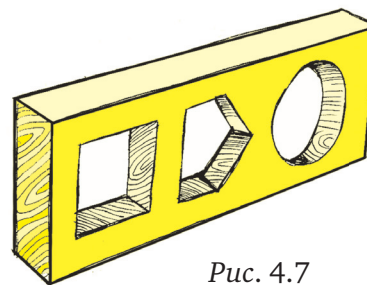
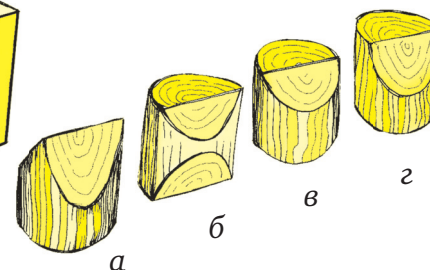

Рис. 4.7

2. Придумайте єдиний — універсальний — ключ для наступних гайок:

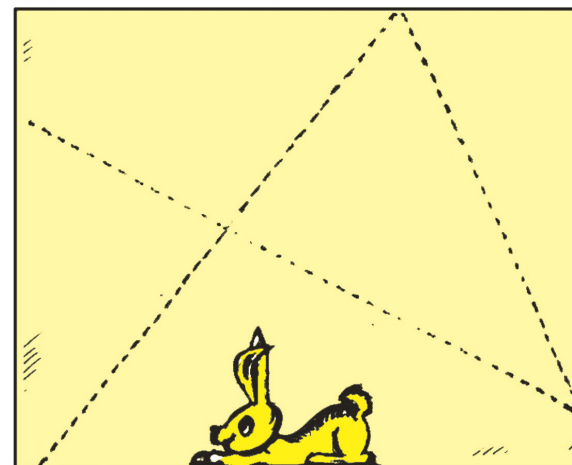
Рис. 4.8

Відповіді на завдання

Підбери ключик до замка: 1-А, 2-Б, 3-В, 4-Г, 9-Е, 11-Д, 12-Ж, 14-Є

Вправи для дітей від 8 років

1.

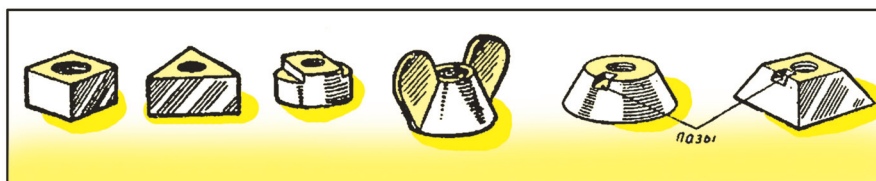
2. г)

Вправи для дітей від 12 років і старше

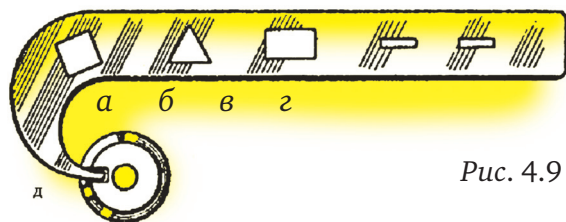
1. Виберіть універсальну пробку

1) г; 2) в; 3) б.

2. Накидний ключ з отворами для гайок.

а б в г д — гайки з пазом

Ця гайка з пазом, за який чіпляється ключ з гачком на кінці.

Рис. 4.9

РОЗВИВАЄМО РОЗУМ ГРАЮЧИ. ІГРИ ІЗ ВЛАСТИВОСТЯМИ ПРЕДМЕТІВ (Рекомбінація і синтез властивостей і функцій об'єктів)

Пояснення для дорослих

Як ми вже відзначали, творче мислення чимось схоже на гру з колодою карт, яку ми перетасовуємо, а потім розкладаємо пасьянси, в яких карти складаються в різні комбінації, іноді досить примхливі і незвичайні. Предмет — це колода, а кожна властивість предмета (а предмет складається з безлічі властивостей і функцій) — окрема карта. Ми перетасовуємо ці властивості-карти в нові пасьянси — комбінації, і отримуємо з цих нових комбінацій нові предмети і явища.

В основі методів і форм творчого мислення лежать два протилежних і взаємодоповнюючих процеси: розчленування предметів і явищ на окремі властивості, функції, структурні частини на першому етапі, та рекомбінація цих властивостей, функцій або частин на наступному етапі в нове поєднання, яке стає основою нових предметів і явищ.

Відповідно з описаними етапами творчого процесу запропонована нами система методів активізації творчого мислення складається з двох частин — «Ігор з властивостями предметів» та «Ігор на рекомбінацію функцій». Перша частина тренує здатність аналізувати, розчленовувати і виділяти функції, властивості та інші частини об'єкта, а друга спрямована на розвиток здатності до рекомбінування і синтезу аналітично розчленованих властивостей,

функцій і частин в нові об'єкти. «Ігри з властивостями» повинні випереджати за часом «Ігри на рекомбінацію...»

Загалом, ігри з властивостями предметів та ігри на рекомбінацію функцій, представлені нижче, з'єднані разом, утворюють систему методів розвитку творчого мислення, яку ми назвали «Методикою аналітично-синтетичної рекомбінації властивостей і функцій».

Частина 1. Ігри з властивостями предметів.

Аналітична стадія творчого процесу

Цей комплекс ігор призначений для розвитку умінь розпізнавати властивості та функції предметів і явищ, аналізувати їх різноманітні прояви та відносини з навколишнім середовищем. Тренується здатність розщеплювати предмет на функції і частини, з яких він «складається». Така аналітична здатність є необхідною передумовою для того, щоб дитина навчилася комбінувати і перебудовувати ознаки та властивості предметів, створюючи таким шляхом нові об'єкти. Тому комплекс інтелектуальних тренінгових вправ «Ігри з властивостями предметів» є необхідною преамбулою і свого роду пропедевтикою, що готує школяра до комбінаторних дій і вправ з функціями і властивостями.

Любі друзі!

Для дітей від 7 років

Навіщо зроблено, або Назви головну функцію [6]

Мета: навчитися знаходити і правильно формулювати головні функції з метою точного розуміння сутності предмету чи процесу. Це дуже корисна, але важка вправа не тільки для дітей, а й для дорослих, тому не будьте дуже суворі до дітей. Щоб освоїти формулювання функцій, треба зробити багато вправ.

Дітям називають (показують) різні предмети і запитують: що це таке? Навіщо це зроблено? Яка головна функція?

Якщо буде названа другорядна чи шкідлива функція, запитайте: хіба для цього був задуманий предмет (об'єкт)?

Наприклад:

- Яка головна функція м'ясорубки?
- Рубати м'ясо.
- А чому саме рубати? Як сказати точніше?
- Подрібнювати.
- А чому тільки м'ясо? Хіба цибулю і картоплю не можна подрібнювати?
- Подрібнювати продукт.
- Молодець, саме так і формулюють головну функцію м'ясорубки інженери.

Отже, назвіть головні функції об'єктів: парашут, нота, гармата, закон, компас, конденсатор, перука, перукар, консул, конверсія, годинник, грамофон, патефон, грим, квиток, телевізор, книга, друкарська машинка, ніж, каша, крадіжка, грабіж.

Назвіть усі властивості предметів [6]

Вправа виконується подібно до наведеного нижче прикладу:

- Навіщо зроблений автомобіль?
- Щоб возити людей і вантажі.
- А що ще може робити автомобіль?
- Розганятися, гальмувати, гудіти, возити молоко, бризкати брудом, збивати людей, псувати повітря вихлопними газами, світити фарами, ламатися, бути вкраденим.

Для дітей від 9 років

Позитивні і негативні властивості предметів

1) Запропонуйте дітям назвати корисні та шкідливі функції оточуючих його предметів.

Практично кожна річ або речовина корисні для людини, тобто володіють позитивними якостями. І навпаки, кожна річ або речовина мають свої недоліки, тобто мають негативні якості. Наприклад, за допомогою кулькової авторучки можна записувати думки (позитивна якість), але її корпус легко ви-

нелегку ношу туристів. А якщо знадобиться, легка платформа на коліщатках дозволить легко перетворити рюкзак в багажну сумку на коліщатках (рис. 5.4).

Рис. 5.3

Рис. 5.4

Продовжимо поєднання слів.

Колесо + окуляри = ? Аналіз цього поєднання не призводить до відкриття чогось раціонального. Тому залишимо його і продовжимо поєднувати колесо зі словами з правого ряду.

Колесо + шкарпетки = ? Може бути, це шина, яку можна розглядати як шкарпетку для колеса. В цьому випадку, нічого нового ми не винайшли, але знайшли свіже порівняння: шина — шкарпетка для колеса. Йдемо далі...

Тепер поєднуємо черевик.

Черевик + рюкзак = ? Важке для осмислення словосполучення, але може бути, це туристичний черевик з кишеньками для компаса або складного ножа? (Див. рис. 5.5.) Чи для голок з нитками?

Йдемо далі.

Черевик + окуляри = ? Тут сенсу, здається, немає.

Черевик + шкарпетки = черевики-гетри з теплими панчохами для зими і туристичних походів (рис. 5.6)

Рис. 5.5

Рис. 5.6

Черевик + сходи = ?

Черевик + годинник = черевики з годинником, що вимірюють час ходьби — для лікувальної та спортивної ходьби; черевики з годинником-крокоміром.

Як бачимо, поєднання черевика з окулярами і сходами, здається, виявилися безперспективними, але зі шкарпетки, рюкзаком і годинником принесло хоч і маленькі, але свіжі ідеї.

Також, застосовуючи цей метод до наведених слів, можна винайти ще цілий ряд ідей. Наприклад, автомобіль зі збільшувальним склом, як в окулярах (щоб дорогу було краще видно), рюкзак для озера — водонепроникний надувний — можна надути як м'яч або гумовий човен — і плисти. Можливі, звичайно, й інші варіанти.

Ось ще набір слів:

будинок	складаний ніж
човен	стіл
ложка	олівець
книга	вікно
папка	каструля

Примітка. Слова можна поєднувати як між стовпчиками, так і всередині стовпчиків, коли всі варіанти між стовпчиками будуть перепробовані.

Вправа «Іменник + прикметник»

У стовпчику зліва наводяться іменники, що позначають предмети, а праворуч — прикметники, що позначають властивості.

1. Автобус	Ароматний
2. Барабан	Безперервний
3. Бетон	Повітряний
4. Мотузка	Рідкий
5. Газета	Мінливий
6. Цвях	Круглий
7. Куб	Крижаний
8. Колесо	Липкий
9. Комбайн	Ниткоподібний
10. Конверт	Порожній
11. Мотор	Плівковий
12. Вогонь	Пресований
13. Острів	Розсувний
14. Плівка	Гумовий
15. Гребінець	Світловий
16. Скло	Згущений
17. ТБ	Кулястий
18. Корабель	Еластичний

Візьмемо перше слово «автобус» і будемо поєднувати його з кожним словом другого стовпчика.

Ароматний автобус — у його салоні запах конвалії, хвої.

Безперервний автобус — довгий — довжелезний.

Повітряний автобус — аеробус.

Рідкий автобус — його салон з рідиною, а в ній в спеціальній капсулі — люди, при лобовому зіткненні машин пасажири навіть не відчують удару.

Мінливий автобус — залежно від обставин може змінювати свої розміри, колір, потужність.

Круглий автобус — автобус-колесо. Автобус-куля, який не потребує коліс, котиться сам, а потрапивши у воду пливе, як м'ячик.

Поєднуючи таким чином кожний іменник з усіма прикметниками, ми виявимо чимало цікавих ідей, серед яких можуть бути: бетон аеросмуги, що світиться, (заряджається, наприклад, радіохвилями); ароматний конверт (у клей введені пахучі речовини тополевих або березових бруньок, конвалії та ін.); гумове скло; розсувний корабель; повітряне скло; плівковий телевизор. Експериментуйте з цими словами, потім складіть нові списки іменників і прикметників (слова можете вибирати з «Орфографічного словника») і запропонуйте свої оригінальні ідеї.

Придумати розповідь, використовуючи два віддалених слова

Необхідно вибрати будь-які два слова, які за змістом віддалені один від одного якомога далі і в життєвому досвіді дитини поруч практично не зустрічаються.

Напишіть невелике оповідання [12, с. 48], в якому ці поняття з'єднувалися б у загальній смисловій картині. А самі слова стали б його заголовком. Наприклад, квітка і вентилятор.

Квітка росла в лісі і звикла, що її цілий день обдуває вітерець. Вона виросла така свіжа і гарна, що дівчинка Наталка, гуляючи в лісі, звернула на квітку увагу. І вона так їй сподобалася, що вона вирішила його не рвати, а пересадити до себе додому. Вона викопала її з землею і пересадила в горщик, який поставила на вікно. Але квіточка так звикла до свіжого повітря на природі, що в кімнаті їй було душно, і вона почала в'янути, понуро звісивши свої листочки.

Наталка це помітила, і здогадалася, в чому справа — квіточці душно і не вистачає свіжого повітря. Тоді вона увімкнула вентилятор і направила струмінь повітря в її бік. Квіточка посвіжішала, але все одно її пелюстки не розкривалися так пишно і широко, як це було в лісі. Тоді Наталка зрозуміла, що кожна жива істота розквітає і любить жити на своєму ґрунті, а пересадка на чужу не завжди буває корисною. І вона вирішила повернути квіточку в ліс.

Що дає порівняння з телевізором?

Нехай Барбі щоранку показує вправи ранкової зарядки, аеробіки, асани йоги.

Нехай Барбі обурено кричить, коли її починають ламати або при ній сваряться.

Можна використовувати комбінацію властивостей. Як правило, серед нісенітниць трапляються оригінальні ідеї, які не подарує метод проб і помилок.

Цей метод призначений для розвитку уяви, бісоціативного мислення і серйозного винахідництва.

До початку проведення сеансу генерування ідей можна подумати з дітьми, що в обраного вихідного об'єкта добре і що погано, кому добре, а кому погано, чому добре, а чому погано і т. д. А потім починати фантазувати.

Кращі вигадки треба похвалити.

А тепер як вихідний об'єкт виберемо стілець, а як випадковий об'єкт — ту саму лампочку. Даваймо згадаємо властивості лампочки.

Лампочка:

- скляна;
- прозора;
- світить;
- гріє;
- грушовидна;
- електрична.

Приєднаємо до стільця таку якість, як «гріє». І ось що вийде:

- 1) гріючий стілець для лікування радикуліту;
- 2) стілець з підігрівом для зими.

А тепер приєднаємо до стільця властивість «електричний»:

- 1) стілець для електрофорезу;
- 2) стілець-солярій (під впливом електричного струму солонорідина, закачана в порожнині стільця, виділяє іони солі).

Тепер приєднаємо до стільця такі властивості, як «прозорий» і «світить». Вийде прозорий декоративний стілець, що

світиться для карнавалу або вечірки. Отже, вийшло 5 цікавих ідей. І це за якихось 10-15 хвилин.

Знову повернемося до кульки і будемо приєднувати до стільця його якості. Перерахуємо якості кульки:

- літає;
- надувається;
- гумова;
- кольорова;
- легка;
- здувається;
- при здуванні утворюється повітряний струмінь з реактивним ефектом;
- електростатичний ефект при терті (при терті оболонки утворюється електрика) і т.д.

Приєднаємо властивості кульки до стільця.

Стілець + надувається = надувний стілець.

Стілець + реактивний ефект повітряного струменя = масажний стілець з повітряним масажером. Можливий контрастний масаж холодного та гарячого повітряного струменя.

Стілець + повітряний струмінь = стілець-віяло для літа, що обдувається освіжаючим повітряним струменем (наприклад, від вбудованого вентилятора).

А тепер спробуйте самі поєднати стілець з ще не використаними властивостями «літати», «гумовий», «кольоровий», «електростатичний ефект при потиранні оболонки»...

А ось нове завдання для самостійної роботи: поєднайте стіл з властивостями книги, книгу з властивостями ліхтарика, олівець з властивостями складного ножа.

Стіл + властивості книги = ?

Книга + властивості ліхтарика = ?

Олівець + властивості складного ножа = ?

А тепер виберіть самі будь-які інші пари предметів і перегляньте поєднання їх властивостей, визначивши найцікавіші для нових винаходів.

У кожної держави є свої доходи, які використовуються на загальні, державні потреби: утримання чиновників, які допомагають керувати державою, утримання шкіл, де можна безкоштовно навчатися, утримання лікарень, де можна безкоштовно лікуватися.

Для цього потрібні кошти.

Головне джерело коштів для держави — податки, обов'язкові для всіх платежі. Частина податків збирає уряд, а частину — місцева влада.

Популісти — такі політики, які обіцяють знизити податки й підвищити пенсії. Але так не буває, бо де взяти гроші на пенсії, якщо податки знижені? Популісти хочуть завоювати популярність у виборців привабливими обіцянками, але потім, коли приходять до влади, обіцянок не виконують. Або вони запускають друкарський станок, щоб надрукувати гроші й виплатити пенсії й зарплати. Але це запускає механізм інфляції, бо грошей стає більше, а товарів — ні, тому гроші обезцінюються. І товари дорожчають, тому збільшення пенсій «з'їдається» інфляцією.

ФІНАНСОВИЙ ЩОДЕННИК

Для дітей віком від 7 до 16 років

Прізвище _____ Ім'я _____

По батькові _____

Рік і дата народження _____

Де живу (місто, селище, адреса) _____

Дорогий друже!

Ти, мабуть, знаєш, що в житті, щоб бути успішним та можливим, треба бути працелюбним і наполегливим, кмітливим і винахідливим. Ще дуже важливо економити та вміти планувати свої витрати. Цей щоденничок допоможе тобі навчитися цьому. Отже, уважно і старанно прочитай й заповни його, прислухайся до порад та знань, які дасть тобі щоденник. Хай він стане частиною твого життя й твоїм помічником.

Яких заможних та успішних людей ти знаєш?

А ти хочеш стати таким(такою), як вони? _____

Напиши п'ять причин, чому ти хочеш стати заможним (заможною):

1. _____

2. _____

3. _____

4. _____

5. _____

Хто у вас у сім'ї заробляє? (напиши)

Тато _____

Мама _____

Брат _____

Сестра _____

Дід _____

Бабуся _____

Хто ще _____

— А яку користь у сім'ї можеш приносити ти? Напиши, які обов'язки, роботу ти можеш виконувати вдома

— Як ти гадаєш, чи достатньо ти виконуєш свої обов'язки?

— Згадай, коли ти вперше познайомився з грошима?

Опиши свої перші враження про гроші?

Що для тебе гроші? (Напиши)

Гроші — це _____

Згадай українські прислів'я про гроші